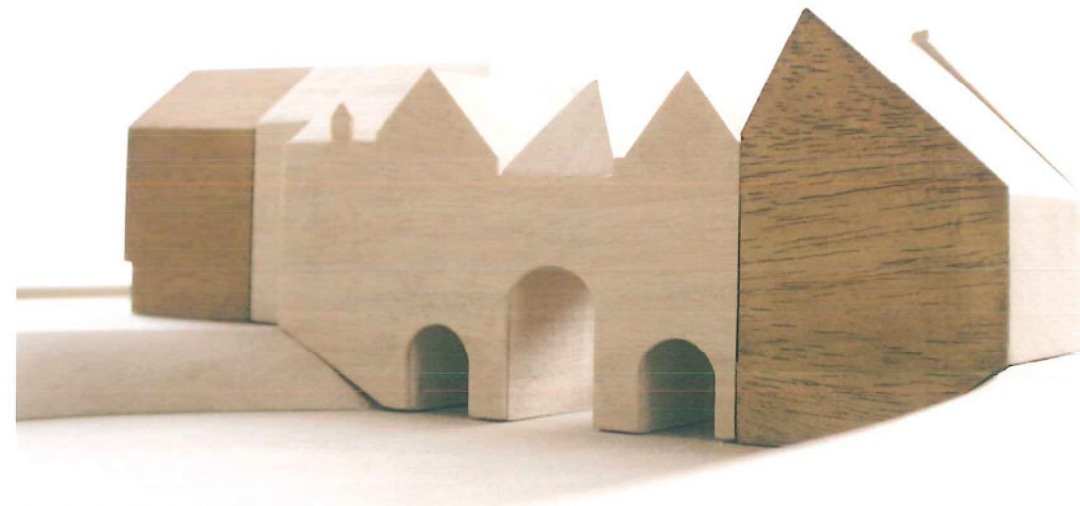

's Hertogenmolens Aarschot
restauratie, nieuwbouw en herbestemming
van het molencomplex en de directe omgeving
Open Oproep 27 november 2003

noA. architecten
an fonteyne jitse van den berg philippe vierin
B 1000 brussel barthelemylaan 20 t +32 2 503 43 82
noA@noA-architecten.net

inhoud

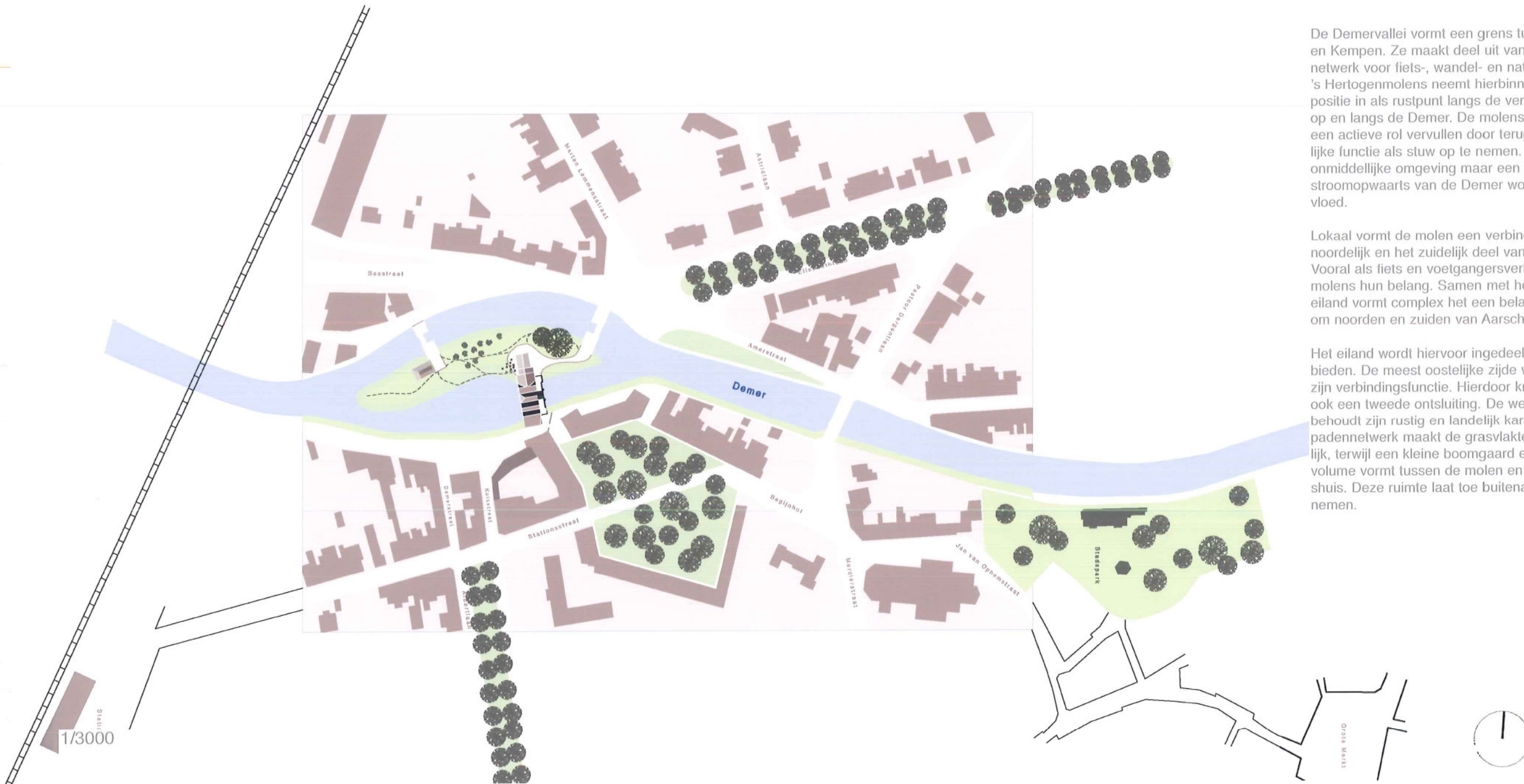
context
historiek
volumetrie & enigma
ruimtelijkheid
machinerie
structuur & circulatie
plannen, snedes & gevels
materialiteit
restauratie
stabiliteit
duurzaamheid & ecologie
herbestemming
planscenario
plannen, gevels & snedes
montages
raming cascorestauratie
organisatie & communicatie
kostenbeheersing
ontwerpteam

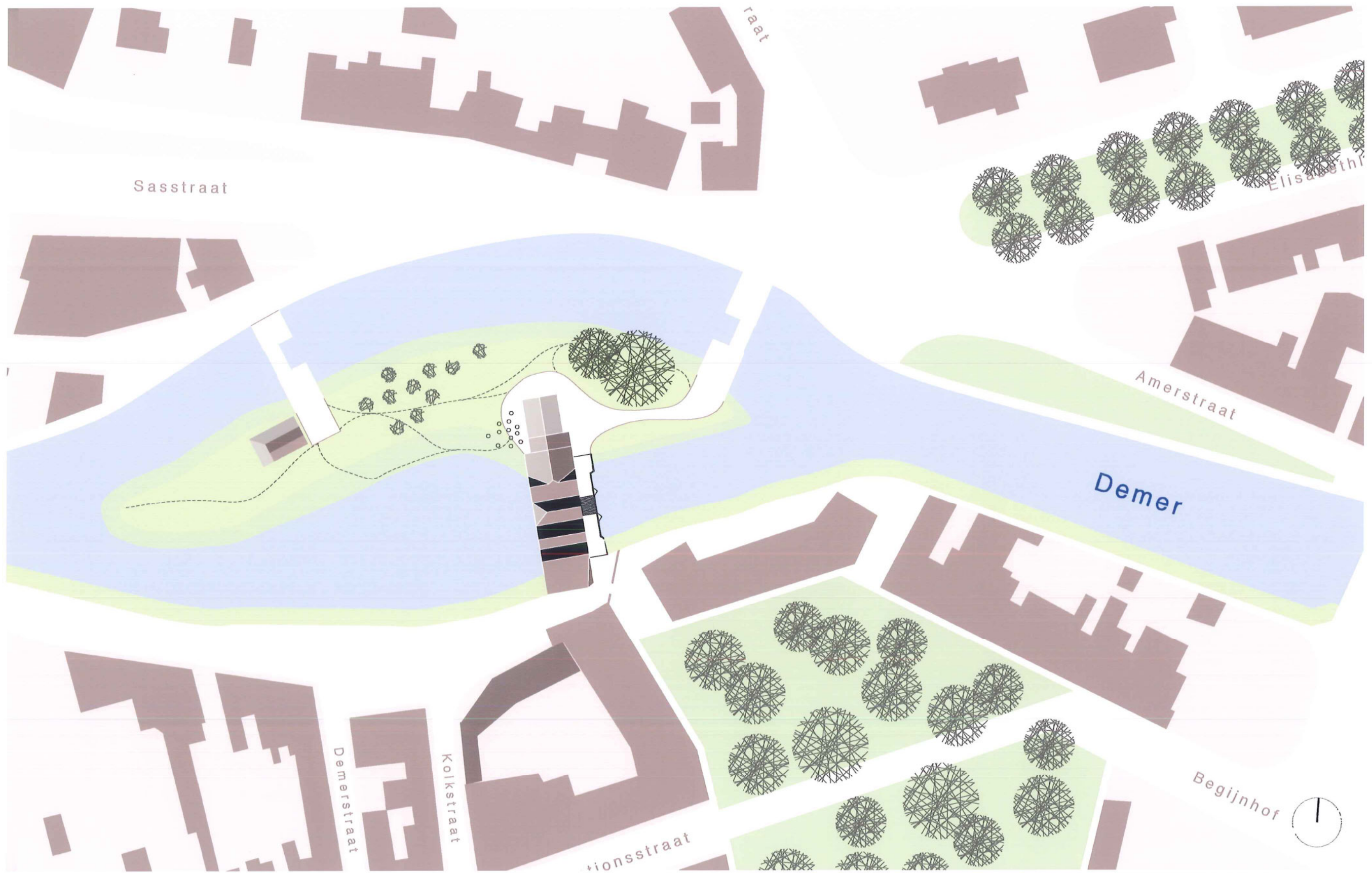
context

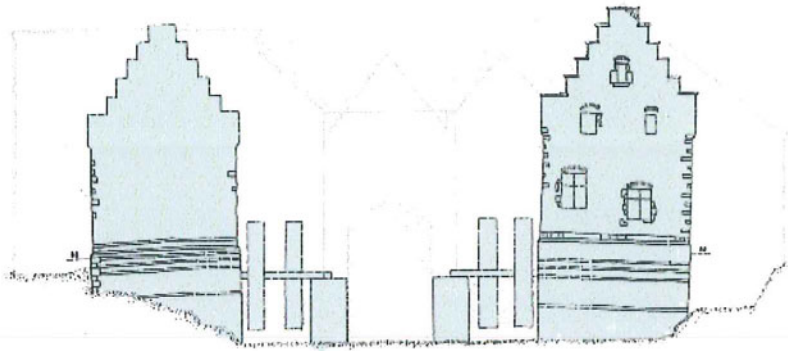
De Demervallei vormt een grens tussen Hageland en Kempen. Ze maakt deel uit van een uitgebreid netwerk voor fiets-, wandel- en natuurrecreatie. 's Hertogenmolens neemt hierbinnen een centrale positie in als rustpunt langs de verschillende routes op en langs de Demer. De molens kunnen hier ook een actieve rol vervullen door terug hun oorspronkelijke functie als stuw op te nemen. Niet alleen de onmiddellijke omgeving maar een uitgestrekt gebied stroomopwaarts van de Demer wordt hierdoor beïnvloed.

Lokaal vormt de molen een verbinding tussen het noordelijk en het zuidelijk deel van de stad Aarschot. Vooral als fiets en voetgangersverbinding hebben de molens hun belang. Samen met het kunstmatige eiland vormt complex het een belangrijke schakel om noorden en zuiden van Aarschot te verbinden.

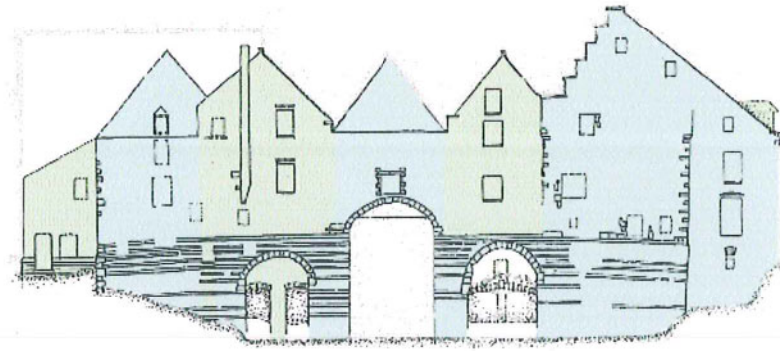
Het eiland wordt hiervoor ingedeeld in 2 deelgebieden. De meest oostelijke zijde wordt versterkt in zijn verbindingfunctie. Hierdoor krijgen de molens ook een tweede ontsluiting. De westelijke zijde behoudt zijn rustig en landelijk karakter. Een primitief padennetwerk maakt de grasvlakte beter toegankelijk, terwijl een kleine boomgaard een nieuw groen volume vormt tussen de molen en het sluiswachtershuis. Deze ruimte laat toe buitenactiviteiten op te nemen.

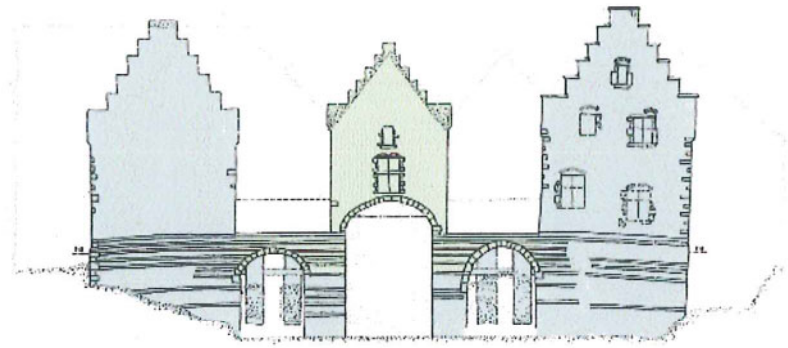

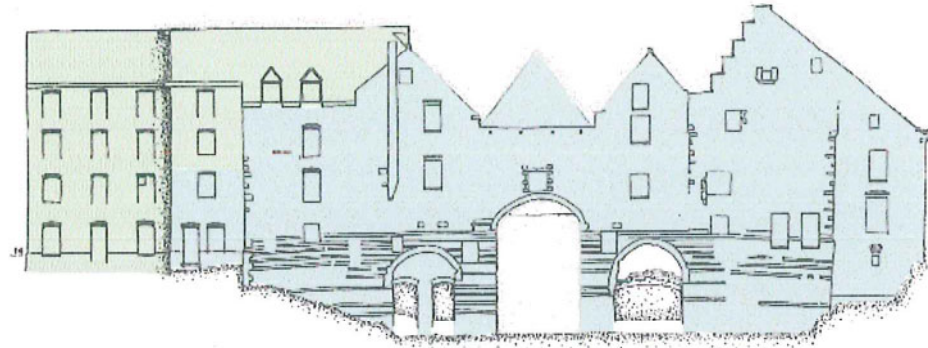
fase 1: 1503 - 1520

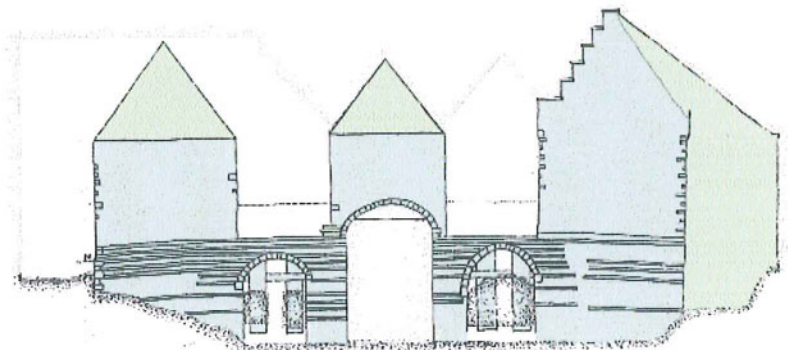
fase 4: 1785 - 1865

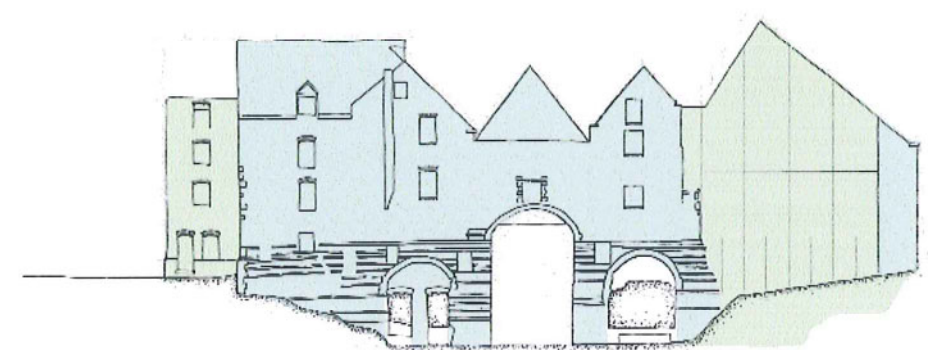
fase 2: 1580 - 1598

fase 5: 1865 - 1890

fase 3: 1705 - 1785

fase 6: 1945 - 2003

historiek

Zeer opvallend aan de verschijningsvorm van het molencomplex zijn de mysterieuze/atypische volumetrie en de uitgesproken tactiliteit van de gevels. De historiek van het gebouw biedt een eerste verklaring.

fase 1

's Hertogenmolens worden gebouwd in opdracht van de Hertog van Croy in het begin van de 16e eeuw. Voor de bouw wordt afbraakmateriaal gebruikt van drie andere molens, vroeger stroomopwaarts gelegen ten opzichte van de huidige molen.

Tussen 1503 en 1520 wordt op elke oever van de Demer een molen gebouwd. Middenin de Demer wordt de centrale sluis gebouwd, mogelijk met een houten overdekking. Tussen de twee molengebouwen en deze sluis worden grote raderen aangebracht.

fase 2

Tussen 1580 en 1598 wordt een centraal gebouw opgetrokken over de sluisconstructie. Mogelijks werden de raderen toen ook door een houten afdak overdekt.

fase 3

In de 18de eeuw (1705 – 1785) wordt het zuidelijke molengebouw uitgebreid met een molenaarswoning. Tevens worden de topgevels van het noordelijke en het centrale gebouw gewijzigd.

fase 4

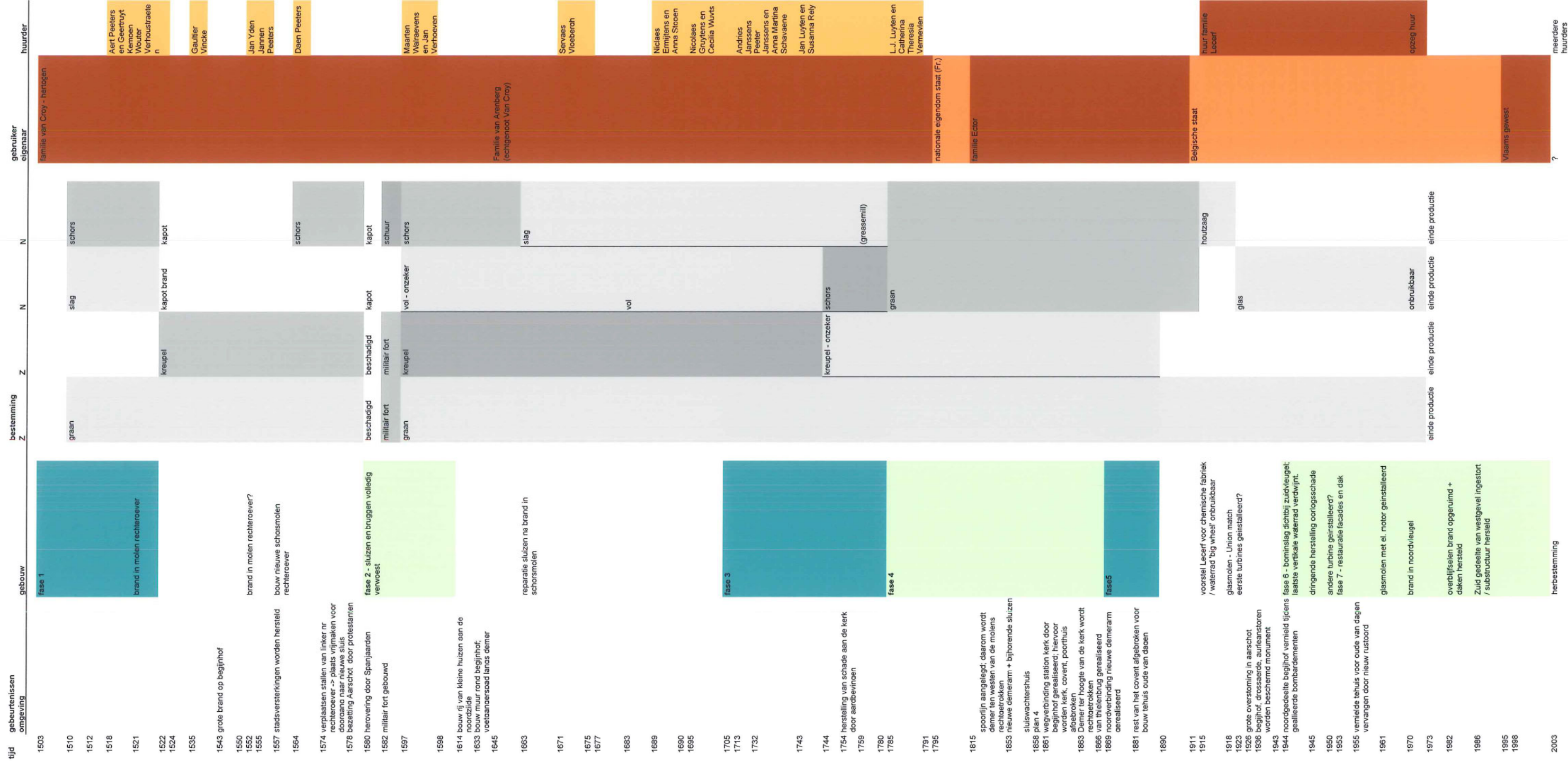
Tussen 1785 en 1865 worden beide ruimtes van de raderen dichtgebouwd waardoor extra opslagruimte gecreëerd wordt. Een kleine noordelijke uitbreiding wordt zichtbaar:

fase 5

De noordelijke uitbreiding wordt tussen 1865 en 1890 verder omgebouwd tot een industriële vleugel. Hier wordt een moderne maalderij geïnstalleerd die lang dienst deed als glasmolen.

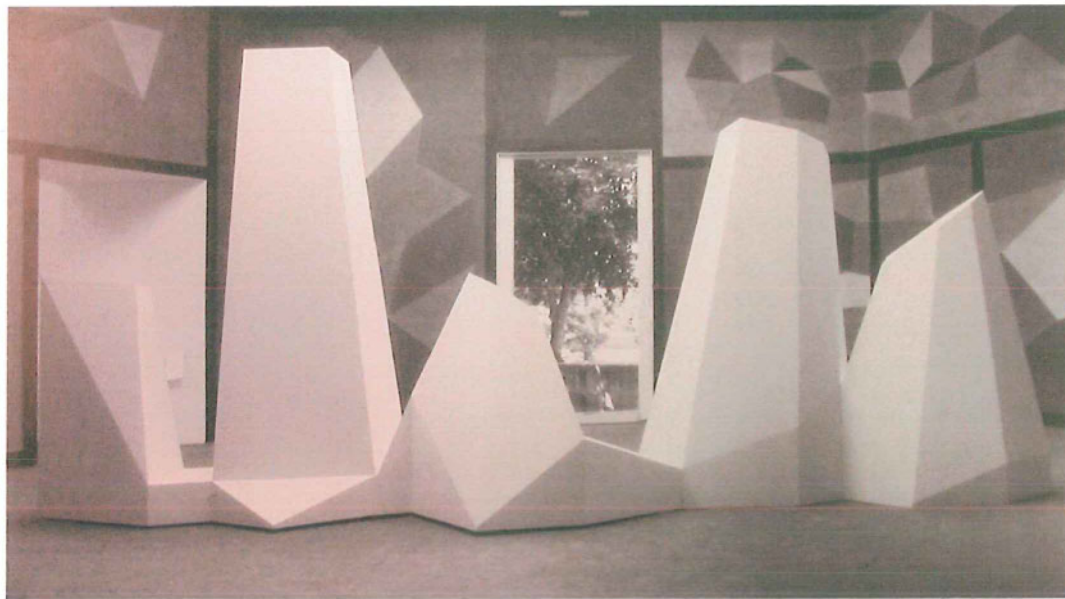
fase 6

In 1970 brandt de noordelijke vleugel volledig uit, waarna alle activiteit stilvalt. Het gebouw blijft bewoond tot 1986. Kort nadat de molenaar het pand verlaat, wordt de molen beschermd en stort een deel van de westgevel in.

meerdere huurders

?

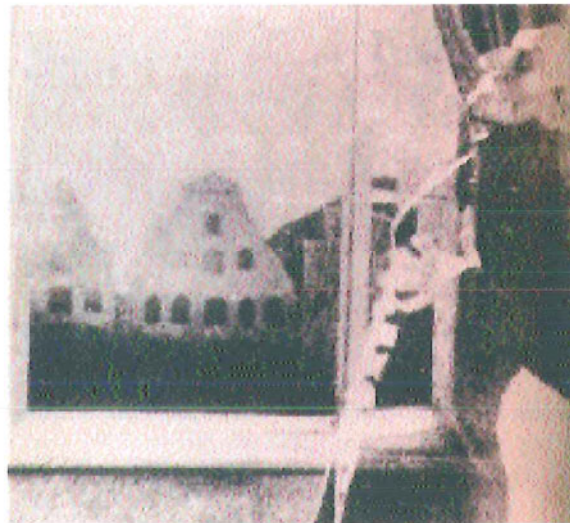
sol lewitt complex form #8

erlwein speicher dresden

's hertogenmolens

nosferatu - murnau

volumetrie & enigma

De bijzondere volumetrie van het molencomplex plaatst het gebouw binnen een aantal interessante referentiekaders.

esthetiek

Het sculpturale karakter wordt vooral gekenmerkt door de opeenvolging van dakvormen die als aparte entiteiten kunnen worden afgelezen. Het betreft een serie ongelijke daken, die een symmetrie suggereren die niet kloppend is. De vertrouwdheid van de vorm van de zadeldaken leidt hier, door de onverwachte verhoudingen en verdraaiingen, tot een interessante spanning tussen irritatie en fascinatie. De complexe volumes gemaakt door de Amerikaanse kunstenaar Sol Lewitt bereiken een vergelijkbare kwaliteit.

enigma

Het bakstenen volume, gedrongen en met kleine ramen heeft een dreigende uitstraling. Het herinnert aan pakhuizen langs kanalen, ondoordringbare gebouwen die vaak een onheilspellend karakter hebben. De gebouwen geciteerd in bvb. de film Nosferatu van Murnau bezitten een gelijkaardige dreiging. Het gebouw en het water hebben vooral 's avonds een nadrukkelijke aanwezigheid, de nodige toekomstige verlichting dient met dit karakter rekening te houden.

sporen

Een veelheid van sporen op en in het gebouw getuigt van een turbulent verleden. De restauratie beoogt niet deze sporen uit te wissen, ze maken onlosmakelijk deel uit van het gebouw.

Deze tectonische karakteristieken verlenen het gebouw zijn unieke herkenbaarheid en moeten bij hergebruik en herbestemming maximaal worden gerespecteerd.

ruimtelijkheid

Het molencomplex kan worden begrepen als een machine met vele onderdelen: het vrijwel mono-functioneel gebouw nam een veelheid aan taken in zich op (energie opwekken, overzetten, luiwerk uitvoeren, malen, zeven, transporteren,...). Het transport van goederen doorheen het gebouw, heeft samen met het overbrengen van de aandrijving van de machine doorheen vloeren en muren vele sporen achtergelaten. Iedere ruimte is noodzakelijkerwijs sterk functioneel gelinkt aan de aangrenzende ruimtes.

De zware muren die de verschillende traveeën van het gebouw bepalen, versterken de seriematige en machinale ervaring. Deze continuïteit van circulatie leidt samen met de bijzondere perspectieven doorheen de silo- en raderruimtes tot een zeer ruimtelijk gebouw.

Deze ruimtelijke coherentie is een kwaliteit die bij de restauratie en herbestemming vooropgesteld wordt.

Het gebouw dat van buitenaf als gesloten geheel wordt ervaren, heeft eveneens de sterke eigenschap dat het buitenruimtes in zich verbergt. Bij het circuleren er doorheen realiseert men zich dat het twee gebouwendelen betreft die door een centrale buitenruimte worden verbonden. Temperatuur en de nadrukkelijke aanwezigheid van water vormen bijzondere aspecten. Het betreft niet louter een drie dimensionale ervaring, maar evenzeer een visuele, auditieve en tactiele wandeling.

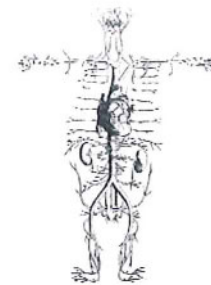

Umlaufkanal des Instituts für Wasserbau und Schiffahrtstechnik, Berlin

's hertogenmolens

machinerie

oorspronkelijke functie

Sinds de bouw van het complex in de 16e eeuw heeft de molen hoofdzakelijk een industriële functie gehad. Steeds wisselend en met noodgedwongen tussenposen hebben o.a. een houtzagerij, graan-, kreupel-, slag-, schors- en glasmaalderijen de bedrijvigheid in het gebouw geheel bepaald. Raderen aan de buitenzijde van het gebouw verraadden lange tijd de intensiteit van deze activiteiten.

De omhulling van de raderen beperkte deze vorm van communicatie tot een gefragmenteerd waarnemen van de wielen en het ruisen van het water. Het vervangen van de verticale raderen door horizontale turbines reduceerde de invloed tot het bepalen van het waterpeil van de Demer ver stroomop- en stroomafwaarts. De installatie van een elektromotor in 1961 deed het watergebonden aspect volledig verdwijnen.

Het opnieuw waarneembaar maken van de waterkracht is een prioritaire optie bij de herbestemming van de molens.

Het installeren van nieuwe raderen is hierbij belangrijk. In eerste instantie kunnen deze raderen gebruikt worden voor energieopwekking, zonder hiermee het ecologisch evenwicht te verbreken.

industriële archeologie

een uitgebreid assortiment aan machines en onderdelen is nog in de molen aanwezig. Het unieke centrale sluisstelsel kan opnieuw functioneel worden gemaakt. Het maalsysteem zelf - grotendeels daterend uit de 19e eeuw - is met de overgebleven onderdelen niet in zijn geheel te reconstrueren. Het opnieuw malen wordt dan ook niet als prioritair gesteld. Indien toch opnieuw zou gemalen worden kan dit demonstratief, hoewel het commercieel malen - eventueel aangevuld met een andere functie - niet moet worden uitgesloten. Tevens kunnen losse of vaste onderdelen in een educatieve ruimte worden opgesteld. Verspreide opstelling is mogelijk, mits de nieuwe functies hierdoor niet verhinderd worden.

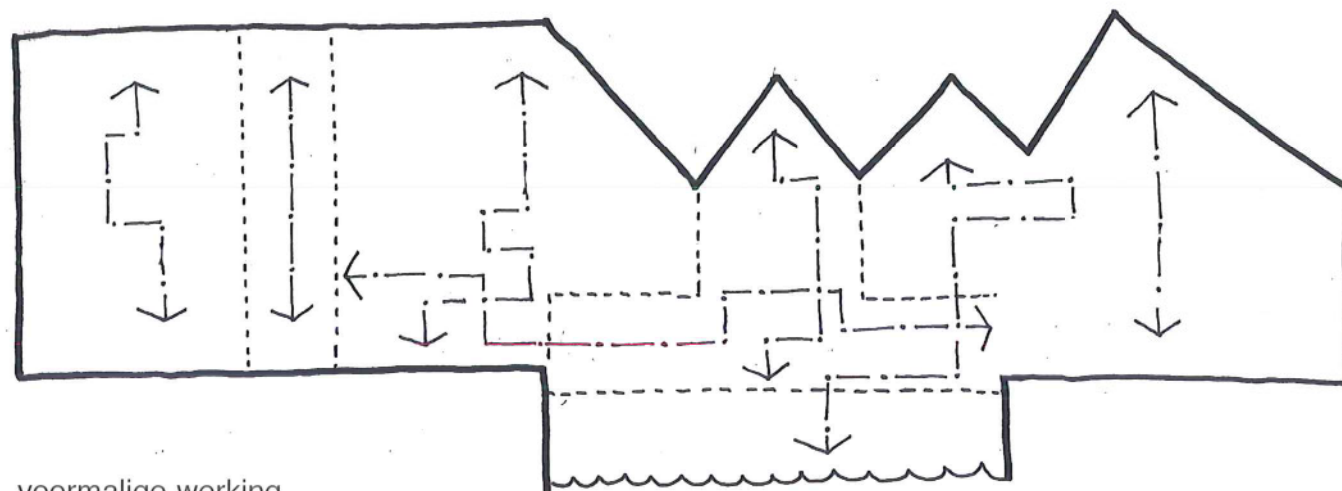
stuw

Het opnieuw laten draaien van de raderen - al dan niet gekoppeld aan een energieomzetting - vereist het opnieuw gebruiken van de centrale sluis. Het stuwen van water op bepaalde tijdstippen heeft als direct gevolg dat het waterpeil van de Demer stroomopwaarts zal stijgen, wat leidt tot een meer uitgesproken aanwezigheid van de Demer in het centrum van de stad. Anderzijds kunnen de molens door het herstel van de stuwfunctie een rol spelen in het ecologisch herstel van de Demervallei. De verdrogingsproblematiek waar de Demervallei momenteel mee te kampen heeft kan worden aangepakt door de verhoging van het waterpeil. Dit brengt eveneens een verrijking van de natuurlijke vegetatie met zich mee.

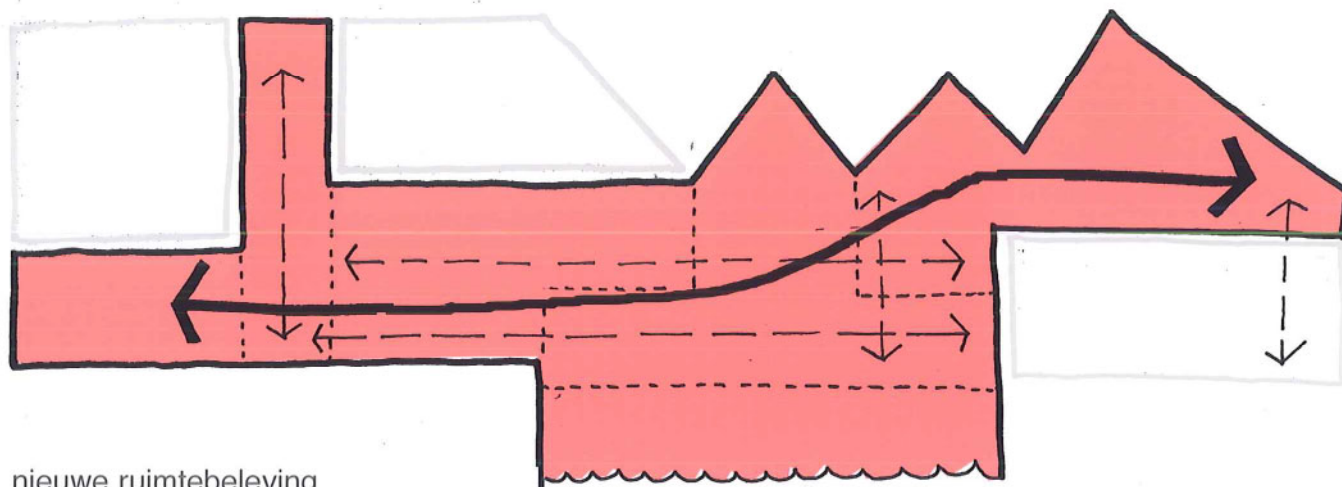
Het besef van de impact van de molens op het stroomopwaartse gebied betekent een verrijking van de waarneming van het gebouw. Een verweving van deze kennis met het ervaren van het gebouw lijkt een gepaste keuze bij het nadenken over de herbestemming.

Heel bijzonder aan de ervaring van het molencomplex is dat men zonder het gebouw expliciet te betreden wordt geconfronteerd met zijn innerlijk. Het lopen over de brug biedt een directe inkijk in de centrale sluisruimte met zijn imposante mechaniek. Oorspronkelijke ramen in de noordelijke en zuidelijke overdekte raderruimtes laten een gefragmenteerde waarneming van de raderen toe.

Het machinale karakter van het gebouw plaatst het tussen een aantal architecturaal interessante machines. De confrontatie met de ingewanden van het systeem bieden de waarneming en het gebruik van het gebouw een specifieke complexiteit.

voormalige werking

nieuwe ruimtebeleving

structuur & circulatie

De ontsluiting van het gebouw heeft samen met de interne circulatie een belangrijke impact op de herbestemming van het molencomplex.

De structuur van het geheel is in se terug te leiden tot een serie van 8 traveeën. Deze worden gerespecteerd en als bepalend geïnterpreteerd.

De oorspronkelijke continuïteit van de horizontale circulatie langs de Oostgevel doorheen alle traveeën wordt op de verschillende verdiepingen bewaard. Het is de ervaring van deze aaneenschakeling van ruimtes die bijzonder wordt gewaardeerd. Een vergelijkbare ruimtelijke ervaring zal bij hergebruik worden gerealiseerd.

Een diagonale publieke zone, die toelaat dat de bezoeker het gebouw in zijn volledige lengte en zijn volledige hoogte kan ervaren, wordt gecreëerd, vertrekkend op het gelijkvloers op het eiland en leidend tot de grote zolderruimte onder de monumentale dakspanten van het zuidelijk gebouwdeel.

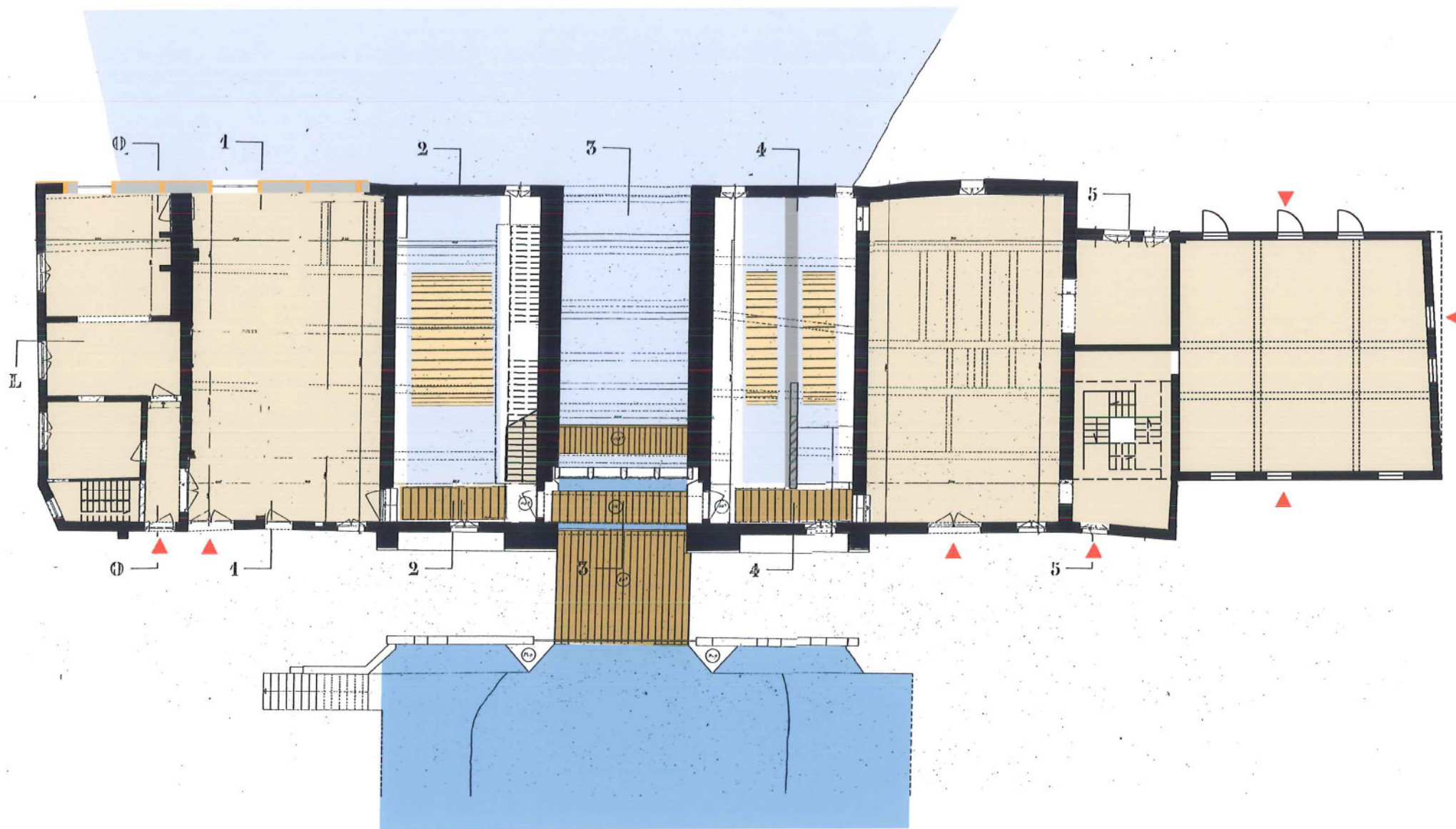
De keuze voor een representatieve, publieke, diagonale ruimtebeleving laat toe dat een aantal andere ruimtes meer private invullingen kunnen krijgen zonder het openbaar aspect van het gebouw en zijn directe omgeving te beperken.

De verticale circulatie die in het oorspronkelijk gebouw ad hoc werd georganiseerd wordt nu gebundeld.

Voor de lokatie van de trappen wordt onderzocht welke posities een functionele betekenis kunnen koppelen aan een ruimtelijke meerwaarde. Er wordt geopteerd om de bewaarde silo in de zuidelijke maalderij als trappenkloof uit te werken. Een tweede nieuwe trap wordt geïntroduceerd in het volume van de noordelijke uitbreiding en schakelt de verdiepingvloeren van de nieuwbouw aan die van het bestaande gebouw.

Een derde trap wordt ondergebracht in de voormalige woning in het meest zuidelijk deel van het gebouw.

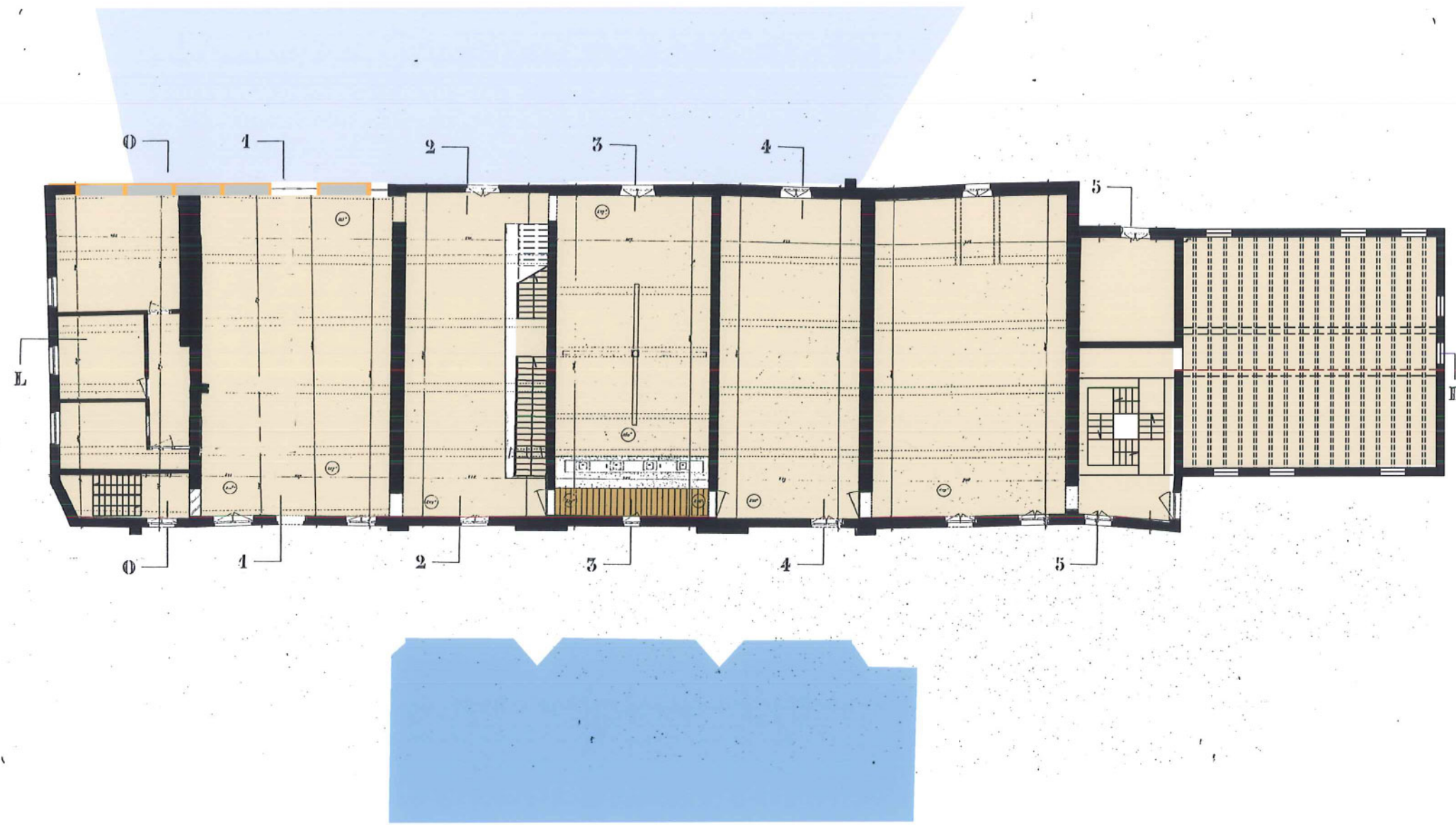
plan 0

5 m

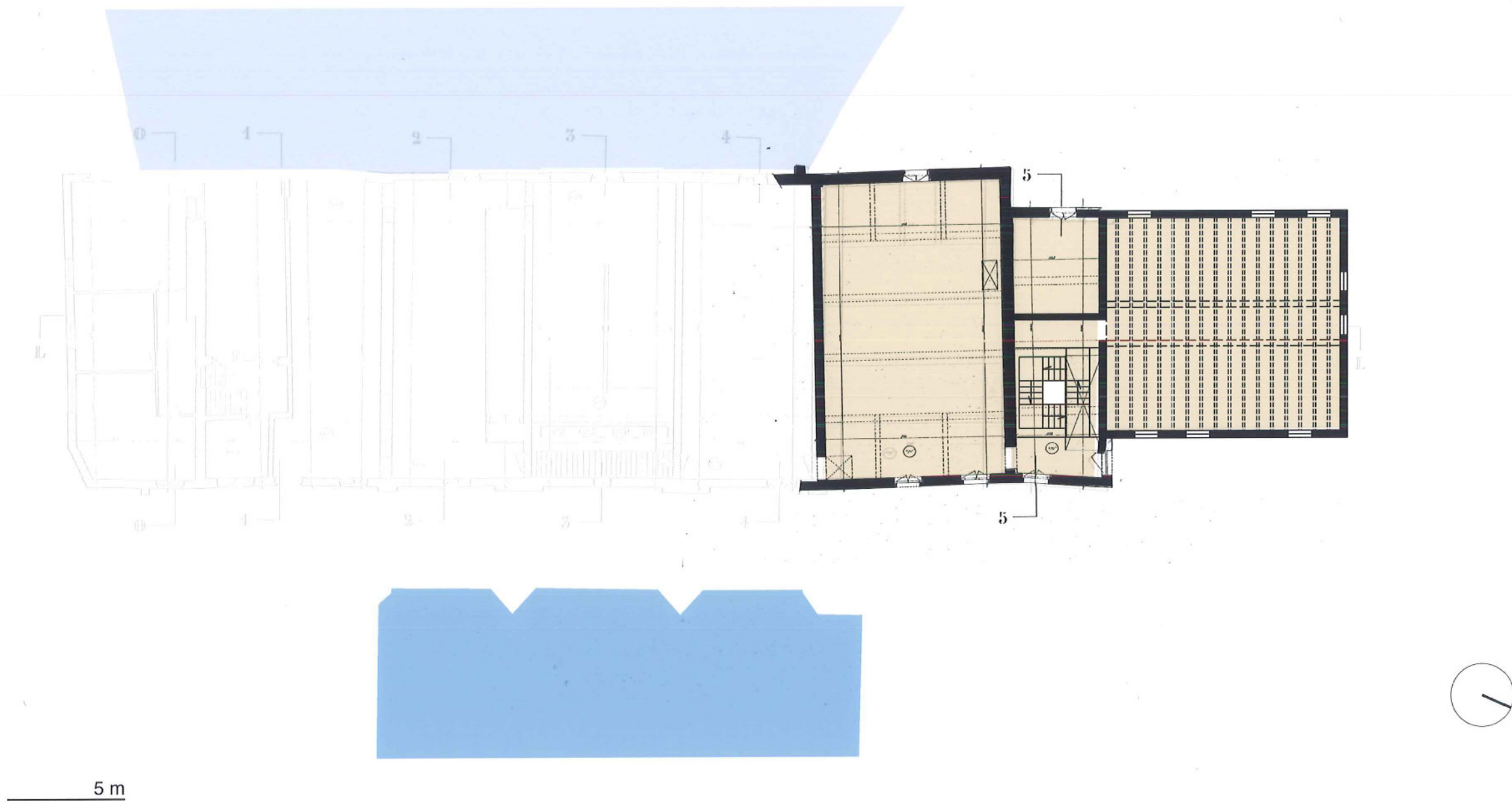
plan 1

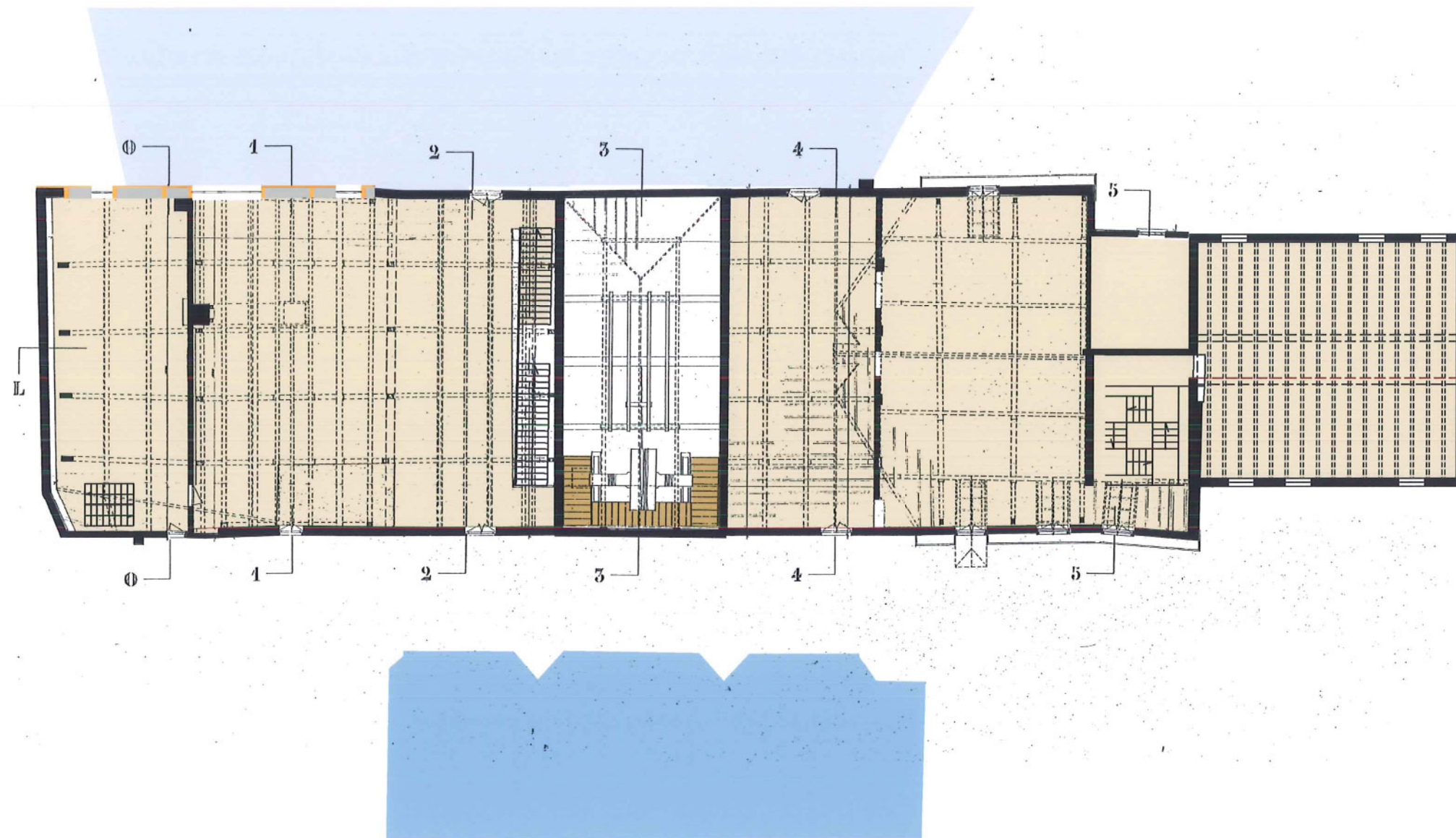
5 m

plan 1 bis

plan 2

5 m

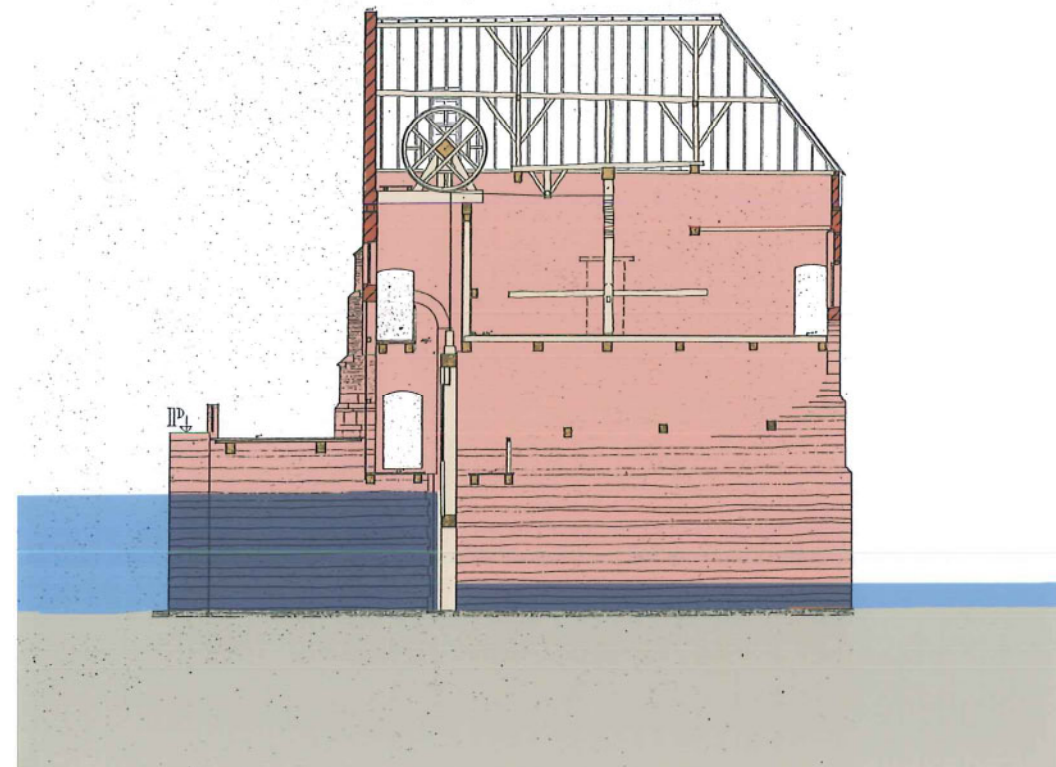
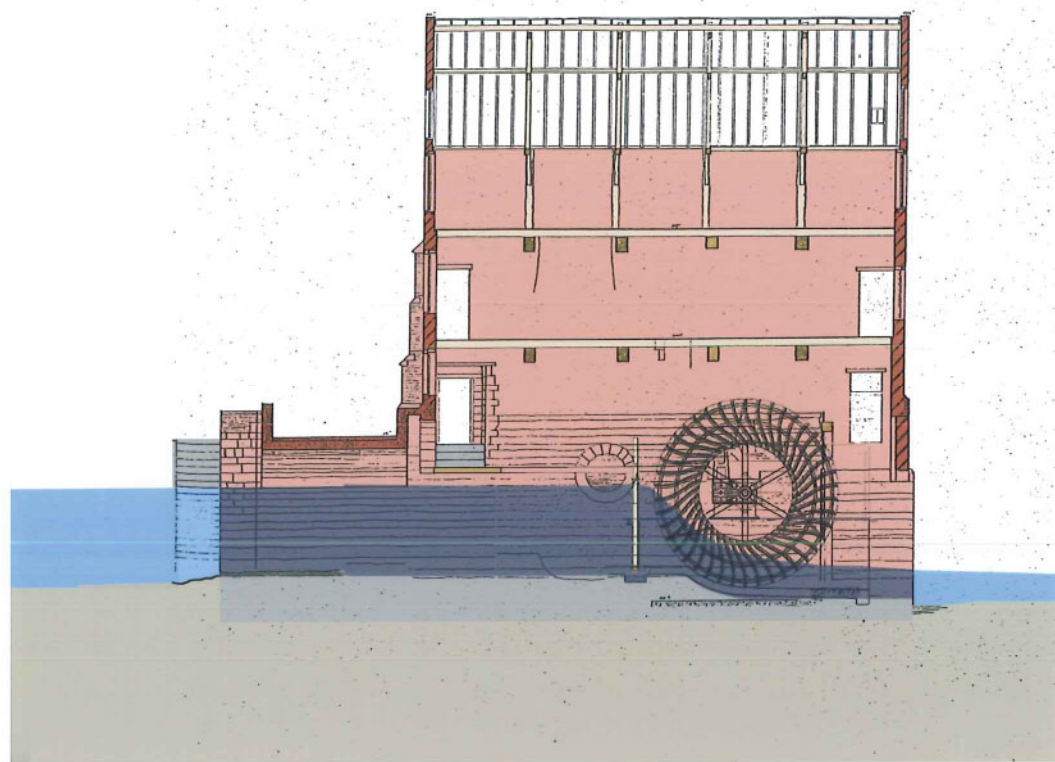

langssnede

5 m

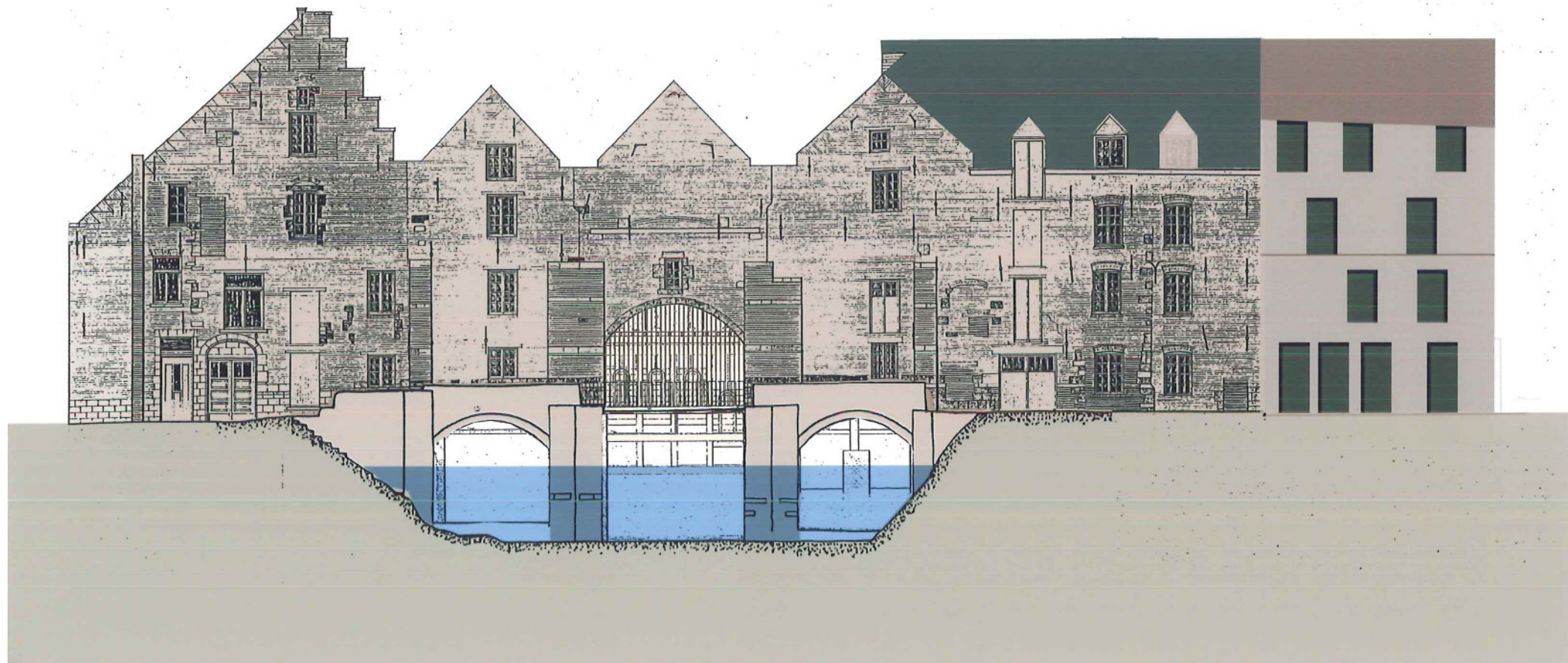
sneđe 2 - sneđe 3

5 m

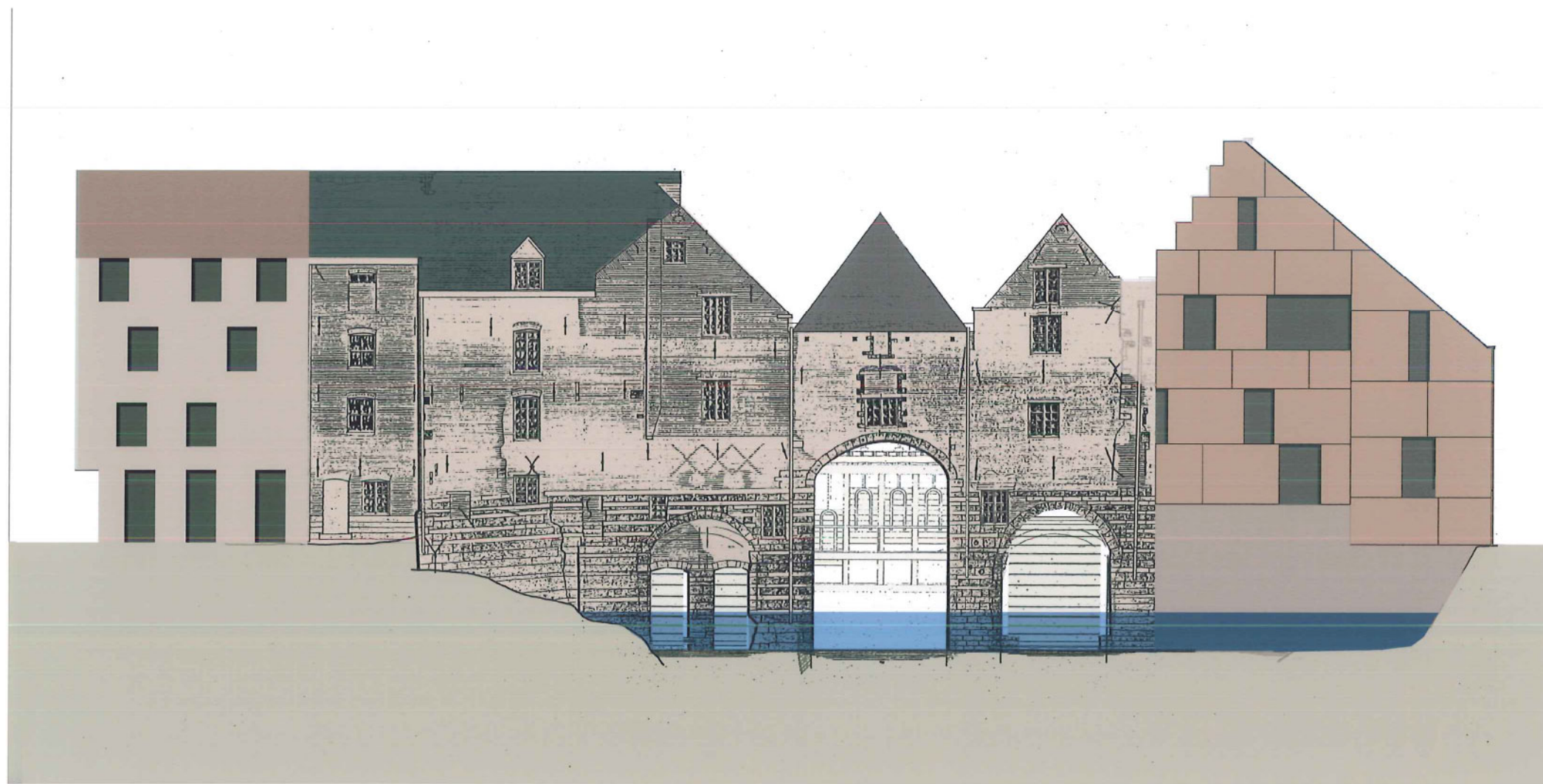

oostgevel

5 m

westgevel

5 m

zuidgevel - noordgevel

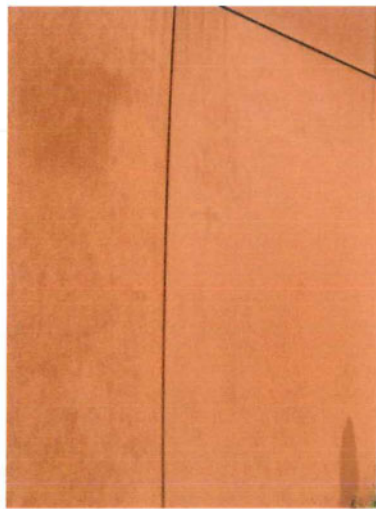

5 m

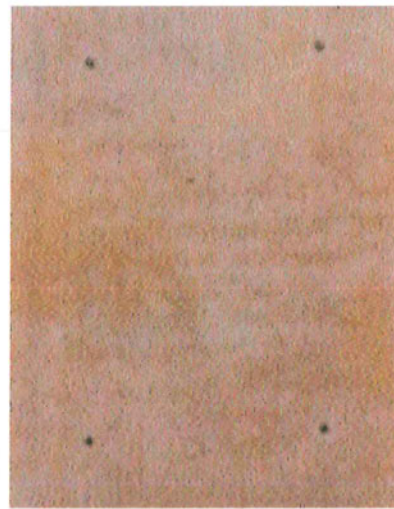
baksteen & diestiaan

corten staal

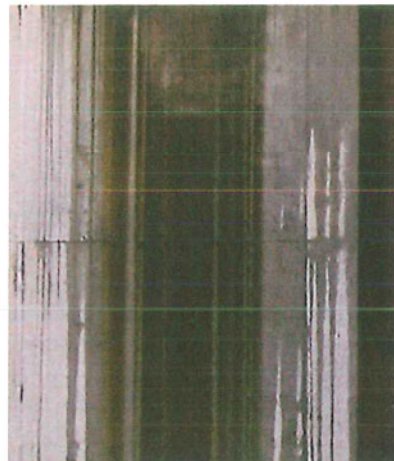
ijzerhoudend beton

speklagen

geroeste stalen keerwand

roestsporen op beton

Hoewel de verschillende volumes over meerdere eeuwen werden gebouwd, blijft het materiaalgebruik van het molengebouw helder: speklagen van afwisselend ijzerhoudende zandsteen (diestiaan) en witsteen voor de sokkel, rode baksteen voor de gevels en leien voor de daken. Enkel in de 19e eeuwse noordelijke uitbreiding en bij de woning is er geen plint aanwezig. Alle binnenstructuren zijn in hout. De tijd laat zich sterk op deze materialen voelen: de roestbruine natuursteen in de sokkel is sterk verweerd; door de herhaaldelijke verbouwingen van de bakstenen gevels vertonen deze sporen van vroegere raamopeningen en littekens van herstelde scheuren. Door de gelijkmatige verkleuring en verwerking van de bakstenen krijgen de volumes een monoliet karakter.

De nieuwe ingrepen proberen op deze bestaande situatie in te spelen. Op een doelgerichte manier worden termen als verwerking, oxidatie, patina als ontwerpstrategieën ingezet.

De noordelijke uitbreiding wordt een massief betonnen volume. Aan het beton wordt een toeslagstof toegevoegd om een roestbruin verkleuring te laten optreden die verwant is aan de sterk verweerde diestiaan. De keuze van de toeslagstoffen zal door materiaalexperimenten bepaald worden. Er wordt in eerste instantie gedacht aan het toevoegen van ijzeroxide-deeltjes of gruis van diestiaan.

Er treedt oppervlakkig een versnelde veroudering op, waardoor het beton qua kleur snel aansluiting zal vinden bij de materialen van de bestaande situatie. Dit 'tijd inhalen' wordt hier strategisch ingezet. Binnenin worden de houten structuren geherinterpreteerd in beton. Fijne betonbalkjes in het plafond geven de binnenruimtes in dit volume een duidelijke structuur en een eigen karakter.

Voor de ingestorte westgevel vormt de huidige houten beplating een aanleiding voor een nieuwe materialisatie. Corten staal bekleedt een stijve stalen structuur. De tijdelijke oplossing wordt op deze manier in het vervolg van de geschiedenis van het gebouw opgenomen.

materialiteit

De sokkel wordt geherinterpreteerd in beton. De bovenhangende corten staalplaten zullen na verloop van tijd roestsporen afgeven op het beton, dat ook hier verwant zal worden aan de kleur van de diestiaan.

Zabalago Caserio, leeg gemaakte ruimte door Eduardo Chillida

restauratiebetekenis

Een doelstelling is opnieuw betekenis te verlenen aan het gebouw en het eiland, door de ervaring ervan te garanderen. De oorspronkelijke verhoudingen tussen de verschillende gebouwdelen dient te worden gerespecteerd evenals de zeer specifieke verhouding tussen binnen en buiten. Dit betekent in feite dat er zeer weinig toevoegingen of weglatingen dienen te gebeuren, de huidige toestand dient te worden geconsolideerd en toegankelijk gemaakt. Het gebouw zal in zijn actuele verschijningsvorm herkenbaar blijven met zijn actuele gevelopeningen.

Een opmerkelijke wijziging zal zich voordoen in het weer ervaarbaar maken van de ingewanden, de mechaniek van het gebouw.

De grote boogvormige opening in het centrale sluisdeel zal - mits de nodige veiligheidsmaatregelen - worden opengemaakt naar de brug. Dichtgemaakte vensteropeningen zullen worden opengemaakt. Er ontstaat een zeer direct en verrassend contact tussen het openbaar domein en het monumentale binnenste van het molencomplex.

De wijze waarop het ingestorte deel van de zuidelijke maalderij wordt vernieuwd en hersteld is exemplarisch voor hoe met het bestaande wordt omgegaan.

De ingestorte vloeren en wanden worden tot aan de gevel aangeheeld. De gevel wordt volgens het oorspronkelijke gabarit hersteld. Maar het is slechts de eerste lezing van het gebouw die onveranderd is. De oorspronkelijke gevel, hoewel perfect gekend, wordt niet terug opgebouwd. Een gevel met een nieuwe materialiteit, opbouw en raamopeningen is beter dan de oorspronkelijke gevel in staat het verhaal – de geschiedenis, het verval, de toekomst - van het gebouw te communiceren. De materiaalkeuze – cortenstaal met roest patina - grijpt terug naar het meest karakteristieke materiaal dat terug te vinden is in de bestaande gevels, nl. de ijzerhoudende zandsteen of Diestiaan. De gevelopbouw (een aan beide zijden beklede staalconstructie) en het gebruik van plaatmateriaal refereren naar het verval van de gevel en verlenen het een tijdelijkheid dat in contrast staat met het monumentzijn (eeuwigheid).

consolidatierestauratie

Het verdwenen volume van de noordelijke maalderij wordt in een slechts licht gewijzigde versie worden teruggebouwd. Een slank gebouw met vierkantig grondplan wordt tegen het gebouwengeheel geschoven. Ook hier wordt niet geopteerd voor metselwerk, maar voor betonnen wanden waarin ijzeroxiden zijn vermengd. De ramen hebben dezelfde verhouding als de oorspronkelijke ramen, maar hun positie in de gevel valt niet in een strak grid. Plaatselijk, op de begane grond springt een deel van de gevel terug, vormt een luifel en markeert een toegang.

De materialisering en detaillering van de nieuwbouw zorgt net als bij de nieuwe westgevel voor een meer gelaagde lezing van het bestaande. Nieuw en bestaand versterken elkaars eigenheid. Het onderscheid is zeer duidelijk, de verwantschap echter evenzeer.

bouwfysisch-bouwtechnisch

Er wordt niet gestreefd naar een harde of verregaande restauratie van het bestaande. De restauratie van het molencomplex voorziet in de noodzakelijke herstellingen om verder verval te stoppen. De gevels behouden hun huidige verschijning maar te zeer verweerde ijzerhoudende zandsteen wordt vervangen, barsten gedicht, het parement waar nodig hermetst. Oude raamopeningen worden niet per se terug opgezocht tenzij het terug openmaken een belangrijke voordelen inzake lichttoetreding biedt. Aan het huidig aspect van de binnenruimtes wordt zo weinig mogelijk geraakt. De muren worden ontstof, het al dan niet schilderen wordt per ruimte bepaald en is invulling-afhankelijk. De plankenvloeren blijven zoveel mogelijk behouden. In de meeste ruimtes worden ze gebruikt als ondervloer waarop een akoestisch isolerende laag wordt gelegd, die terug wordt afgedekt met eenzelfde nieuwe plankenvloer. Een aantal belangrijke herstellingen aan de vloer- en dakconstructies worden uitgevoerd. Dit is hoofdzakelijk het geval in de zuidelijke maalderij langs de ingestorte westgevel en in de noordelijke maalderij, waar nog zwartgeblakerde dakconstructie aanwezig is en er schade is door inrengen via het dak.

stabiliteit

Structuur

Het voorgestelde project voorziet in een restauratie van de middenvleugels en het zuidelijke deel en een uitbreiding van het bestaande volume aan de noordzijde.

Middenzone

De studie uitgevoerd door de KULeuven wijst uit dat de middenconstructies op palen werden gefundeerd en dat deze nog in goede staat verkeren. In deze middenzone wordt dus een versteviging van de vloeren voorzien waar nodig in de aangetaste zones, maar zijn geen ingrepen op funderingsniveau. Alle bijgevoegde bouwelementen zijn van het lichte type (lichte wanden, lichte houten vloeren, ed) om het gewicht op de bestaande funderingen niet te verhogen.

Zuidelijk deel (woonhuis)

De westgevel van het zuidelijke deel wordt vervangen door een lichte staalconstructie. De kopgevel die een horizontale verplaatsing ondergaat en hierdoor scheurvorming vertoont kan geconsolideerd worden dmv een betonnen ringbalk verankerd aan de stalen constructie van de nieuwe westelijke gevel in dit deel en dmv een verankering aan de vloeren. Dit deel van het gebouw is op staal gefundeerd, zettingen zijn reeds opgetreden kort na de constructie. In deze vleugel zullen dus ook de funderingen moeten verstevigd worden, bv door micropalen of tep-palen die de te behouden muren ondervangen en bijkomende belastingen kunnen opnemen.

Noordelijk deel

(Noordelijke uitbreiding en nieuwbouw)

De nieuwbouw-uitbreiding wordt voorzien ter plaatse van de afgebrande vleugel. De hier aanwezige funderingen vertonen gelijkaardige problemen als de funderingen op staal van de zuidelijke vleugel en kunnen niet gebruikt worden.

De nieuwe vloeren in het volume van de noordelijke uitbreiding dragen onafhankelijk van de 2 langse bestaande muren, op de nieuwe muur tussen noordelijke uitbreiding en nieuwbouw volume en ter

plaatse van de aansluiting met de noordelijke maalterij worden bv kolommen voorzien. Op deze manier kunnen de bestaande langse gevels behouden blijven zonder dat ze ondervangen moeten worden. Het interne volume binnen deze muren en de nieuwbouw uitbreiding draagt onafhankelijk op een nieuwe paalfundering.

Het metselwerk wordt geconsolideerd door verankering met de vloeren en aan de staalconstructie van de nieuwe westgevel.

De betonnen vloeren die gegoten werden tpv de turbines worden gedeeltelijk weggebroken. Bijkomend onderzoek moet uitwijzen of deze vloeren bij constructie werden voorzien als versteviging van de oevers of ze enkel een draagvloer voor de turbines vormen. Indien ze een versteviging vormen, zullen hier bv grondankers kunnen overwogen worden.

duurzaamheid & ecologie

Het molencomplex heeft doorheen de geschiedenis bewezen vele veranderingen op te kunnen nemen. Net deze flexibiliteit heeft ervoor gezorgd dat het gebouw vandaag nog steeds bestaat. Door de eigenheid van het gebouw en de onderlinge ruimtes te bewaren wordt gezorgd voor de verdere continuïteit van het gebouw. Een uitgangspunt bij de herbestemming is de toekomst zo weinig mogelijk hypothekeren. Nieuwe functies worden mogelijk gemaakt zonder de interne logica van het gebouw daarbij aan te tasten. Daarom wordt geopteerd voor functies die aansluiten bij de karakteristieken van de bestaande ruimte waar ze zullen worden ondergebracht. Deze houding vormt de logische volgende stap in de historiek van 's Hertogenmolens ingezet. Dit principe dient als leidraad te worden gehanteerd bij alle toekomstige ingrepen.

Naast duurzaamheid voor de molen zelf wordt ook duurzaamheid in een ruimere context nagestreefd. De keuze om de raderen te gebruiken voor ecologische energieopwekking ondersteunt enerzijds de continuïteit in gebruik van de molens, anderzijds wordt de molen geherpositioneerd van industriële pionier naar ecologische voortrekker. Het draaien van de raderen vraagt ook dat er gestuwd wordt op de Demer. Het verhogen van het waterpeil draagt bij tot het herstel van het ecosysteem in de Demervallei, stroomopwaarts van de molens. De verdroging wordt hier tegengegaan waardoor een rijkere flora zich kan herstellen.

aanleidingen voor de herbestemming

Het is niet de bestemming die zal bepalend zijn voor de restauratie van het gebouw, maar de aard en de geschiedenis van het gebouw zelf.

De ligging van het gebouw als stedenbouwkundige schakel tussen het zuidelijk en het noordelijk deel van de stad, de brug als link tussen o.a. station en scholencampus bepalen het openbaar karakter van de plek en het gebouw.

De oorspronkelijke functies van het gebouw bieden een aantal aanknopingspunten voor een betekenisvolle herinterpretatie.

Het gebouw als brug

Een eerste zeer noodzakelijk herstel van een belangrijke functie van de molens is het openstellen van de brugfunctie.

Het gebouw als machine

Het herstel van de raderen garandeert de aard van het gebouw als machine. Het type en de afmetingen van de raderen dienen te worden gekozen rekening houdende met een aantal randvoorwaarden op het vlak van ecologie. Een mogelijk voorstel voorziet twee raderen in het noordelijk en één breder rad in het zuidelijk deel van het gebouw.

Het herstellen van de werkbaarheid van de centrale sluis realiseert opnieuw de oorspronkelijke invloed van het gebouw op het waterpeil in de Demervallei.

Het gebouw als woning

Vanaf de 18e eeuw is de molen bewoond geweest. Een aantal factoren maken het ook heden zinvol deze functie te herstellen. Het is wenselijk dat de sluisconstructie niet enkel geautomatiseerd wordt, maar eveneens van nabij kan worden gecontroleerd. De constante aanwezigheid van bewoners in het gebouw laat de ontwikkeling van een aantal kleinschalige functies toe.

Ecologische uitstraling

De molen werkt als alternatieve energiebron. Het lijkt een voor de hand liggend voorstel hier andere ecologisch verantwoorde functies aan te koppelen. Er kan worden gedacht aan het opnieuw maal-

vaardig maken van de molen. Dit blijkt zeker een educatieve waarde te hebben, de commerciële draagwijdte is echter zeer beperkt.

Museaal-educatieve betekenis

De combinatie van het oorspronkelijk gebouwengeheel, een aantal interessante overblijfselen van industriële archeologie en de herinterpretatie van het aanwenden van de waterkracht vormen een interessant uitgangspunt voor een museaal educatieve invulling. De ruimtes die in direct verband staan met de centrale sluis en de raderen worden voor deze bestemming voorbehouden. Op deze wijze wordt een belangrijk deel van de publieke diagonaal gerealiseerd en vormen de thermische en akoestische eigenschappen van deze ruimtes een meerwaarde.

Hedendaagse gevel

De ingestorte westgevel van het zuidelijk volume wordt geherinterpreteerd. Een nieuwe gevel biedt de mogelijkheid grotere openingen te voorzien en meer daglicht te laten toetreden. Een nieuwe gevel geeft dit gebouwdeel eveneens een meer uitgesproken publieke uitstraling.

Watercontact

Het zuidelijk deel bezit van binnenuit een directer contact met het water.

Om het noordelijk deel te bereiken moet men echter steeds de Demer oversteken, men ervaart hierbij een uitgesproken eilandgevoel. Een directe buitenruimte op het eiland biedt een aantal functies de mogelijkheid het contact met buiten uit te spelen. Het onderscheid in watercontact tussen beide gebouwdelen kan een aanleiding geven voor de functieverdeling in het gebouw.

Toegankelijkheid

De ligging van het zuidelijk deel aan de straat biedt een makkelijker bereikbaarheid met de wagen. De toegankelijkheid van het eiland voor wagens zou worden beperkt tot plaatselijk en noodzakelijk verkeer.

Aanwezige ruimtes

Het streven naar het behoud van de eigenaardigheid van het gebouw streeft een maximaal behoud van de oorspronkelijke ruimtes na. De karakteristieken van deze ruimtes zullen een directe aanleiding vormen voor een herbestemming: de hoogte, oppervlakte, lichttoetreding, bereikbaarheid en ligging binnen het gebouw. Dit betekent concreet dat grote ruimtes groot blijven en kleine ruimtes klein, dat enkel zeer lichte invullingen aanvaardbaar zijn en dat de donkere aard van vele ruimtes wordt behouden.

Nieuwbouw

De nieuwbouw op het eiland en de link tussen dit volume en de bestaande ruimtes bieden qua flexibiliteit een aantal duidelijke mogelijkheden.

planscenario

Een mogelijk scenario voor hergebruik wordt uitgewerkt. Het betreft enkel een illustratie om de ruimtelijke mogelijkheden van het gebouw toe te lichten, het betreft geen beperkend voorstel.

De voormalige bestemming als waterkrachtcentrale vormt een vertrekpunt voor een nieuw gebruik: het ecologisch aspect vormt hierbij de aanleiding voor het combineren van een aantal functies.

De publieke diagonaal wordt als volgt ingevuld.

café

Op het eiland wordt op de gelijkvloers verdieping een café ingericht. Café in de ruime zin van het woord: ontmoetingsplaats, plaats voor kleine evenementen, plaats om te lunchen en te lezen. De buitenruimte op het eiland vormt een natuurlijke uitbreiding van de binnenruimte. De band met het eiland wordt op een vanzelfsprekende manier versterkt. Het molencomplex krijgt op deze manier een tweede voorkant, wat resulteert in een alzijdige gerichtheid.

winkel

Aansluitend aan het café kan een winkel worden ingericht. De keuze voor een natuurvoedingswinkel met bewust geteelde en verwerkte voedingswaren lijkt voor de hand liggend binnen het ecologisch concept. Er zou kunnen overwogen worden hierbij de maalfunctie te herstellen als bijzondere illustratie, de investeringen staan hierbij wellicht niet in verhouding tot de mogelijke afzet en opbrengst. De keuze kan gemaakt worden tussen een kleinschalige winkel met als het ware ter plaatse verwerkte producten of een grotere winkel met een gevarieerd assortiment aan natuurproducten. Overleg met een aantal betrokken partijen inzake natuurvoeding (Lima, Probila, De Natuurwinkel, Velt) hebben in ieder geval geleid tot geïnteresseerde gesprekspartners.

museaal-educatieve ruimte

De museaal-educatieve ruimte kan evt. ook dit thema belichten.

restaurant

De voorbeelden van de combinatie van het kopen van etenswaar met het genieten van de bereidingen zijn legio. De verdieping van de publieke diagonaal lijkt geschikt voor het huizen van een restaurant, een keuken kan eenvoudig worden ondergebracht in de noordelijke uitbreiding, waar ook de verticale circulatie op een ruimtelijke wijze wordt gelokaliseerd.

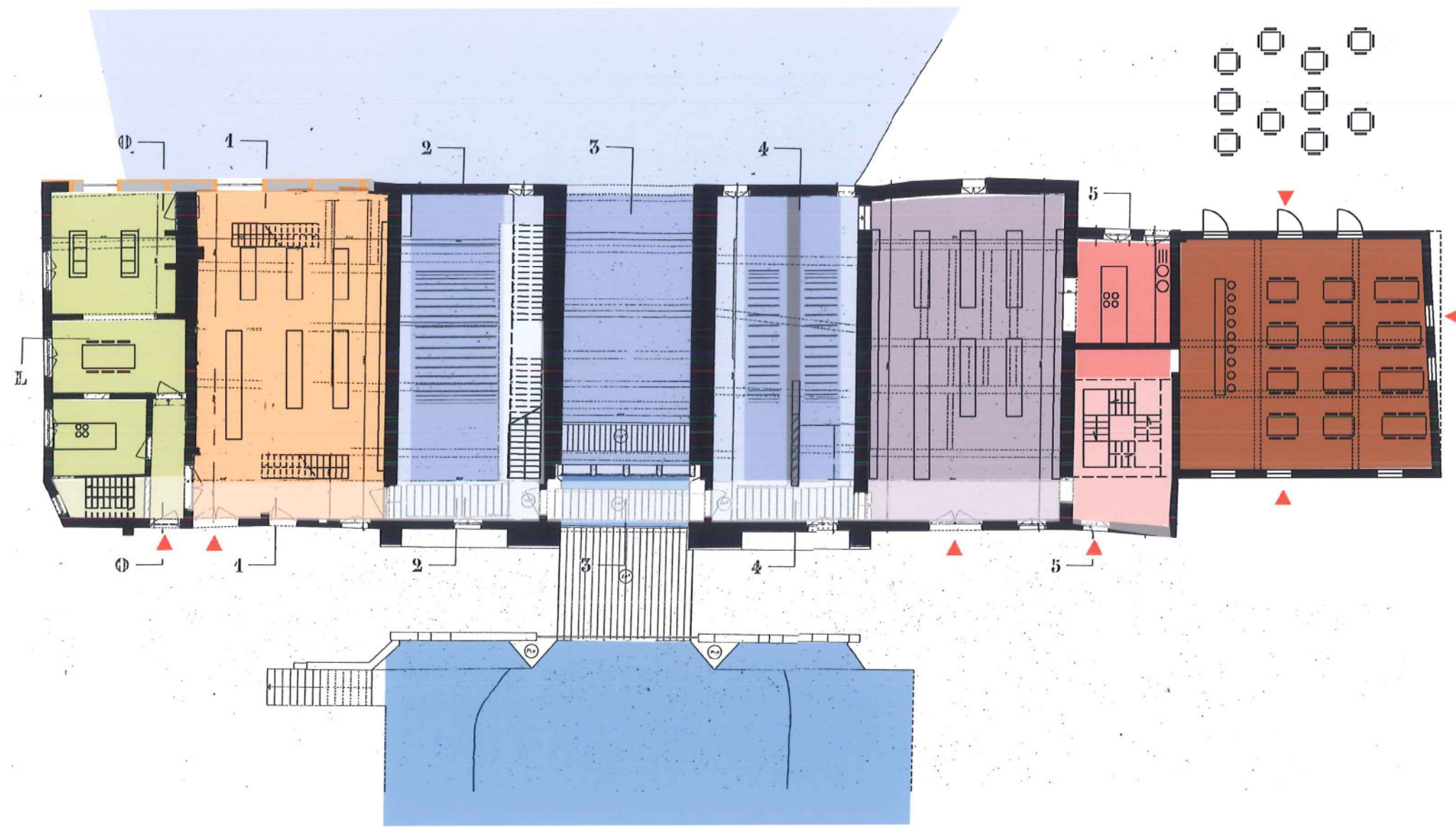
kleinschalige verblijfsmogelijkheden

Na overleg met o.a. Toerisme Aarschot, Toerisme Vlaams-Brabant en Toerisme Vlaanderen is gebleken dat er een vraag bestaat naar kleinschalige accommodatie in Aarschot centrum. De molens vormen hierbij een bijzonder aantrekkelijke lokatie, vooral binnen het kader van recreatietoerisme langs de Demer, maar evenzeer als zakelijk hotel. Een aanvulling van fiets- en/of kanoverhuur in het actuele sluishuis lijkt hier zeker succesvol. Het kleinschalige karakter (gedacht wordt aan een 15-tal kamers) is realistisch te combineren onder de vorm van gastenkamers dank zij het voorzien van een woning voor de uitbater in het gebouw. De toeristische bestemming kan eveneens worden gekoppeld aan culinaire arrangementen.

zaal

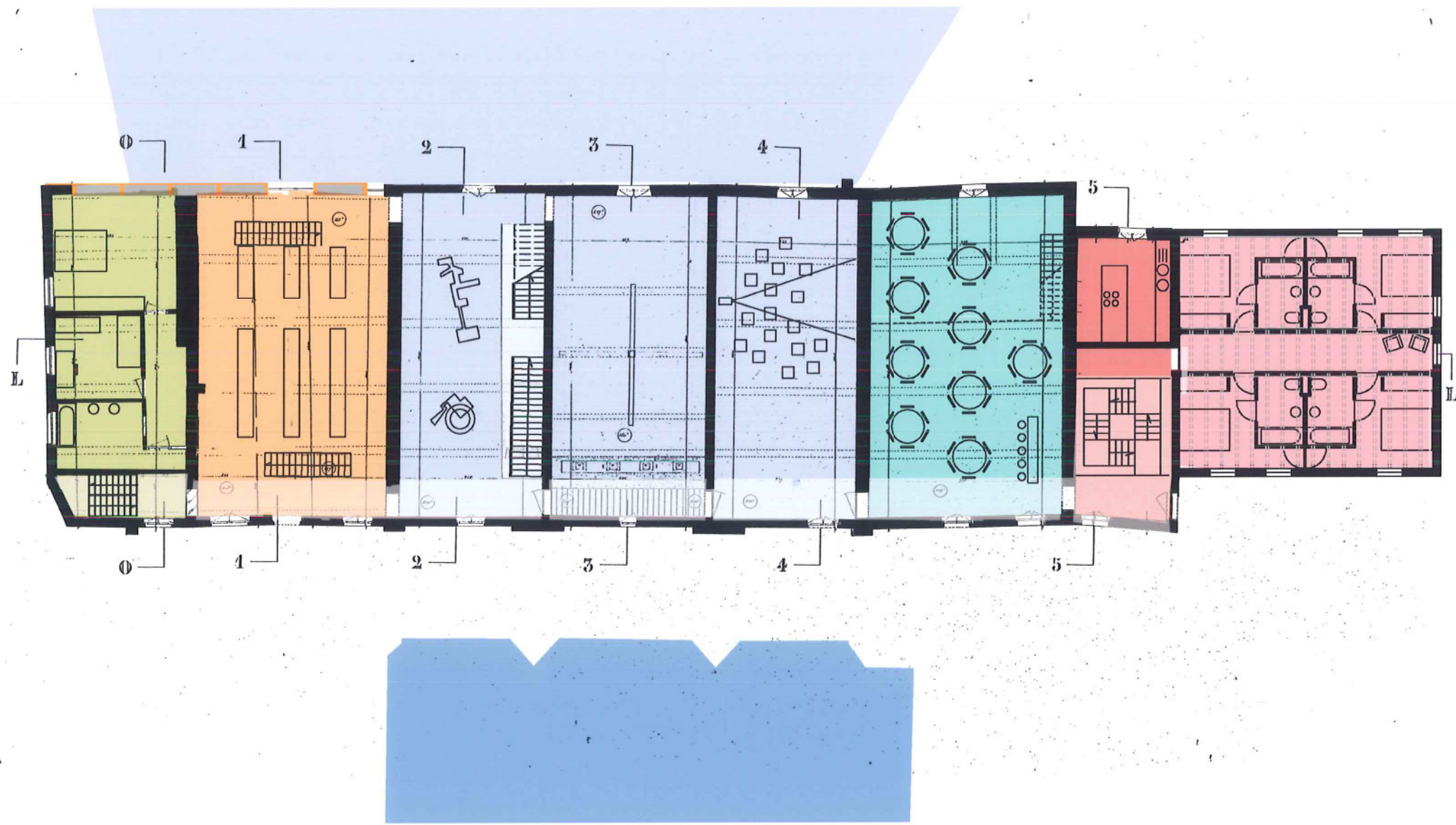
De monumentale zolderruimte in het zuidelijk deel bezit de oppervlakte en het karakter om te worden gebruikt als zaal voor ontvangst van een grotere groep mensen. Hierbij kan worden gedacht aan recepties, kleine voordrachten of concerten, vergaderingen. De toegankelijkheid ervan via de huidige silo creëert de mogelijkheid om deze bijzondere eigenschap van het complex expliciet voelbaar te maken.

plan 0

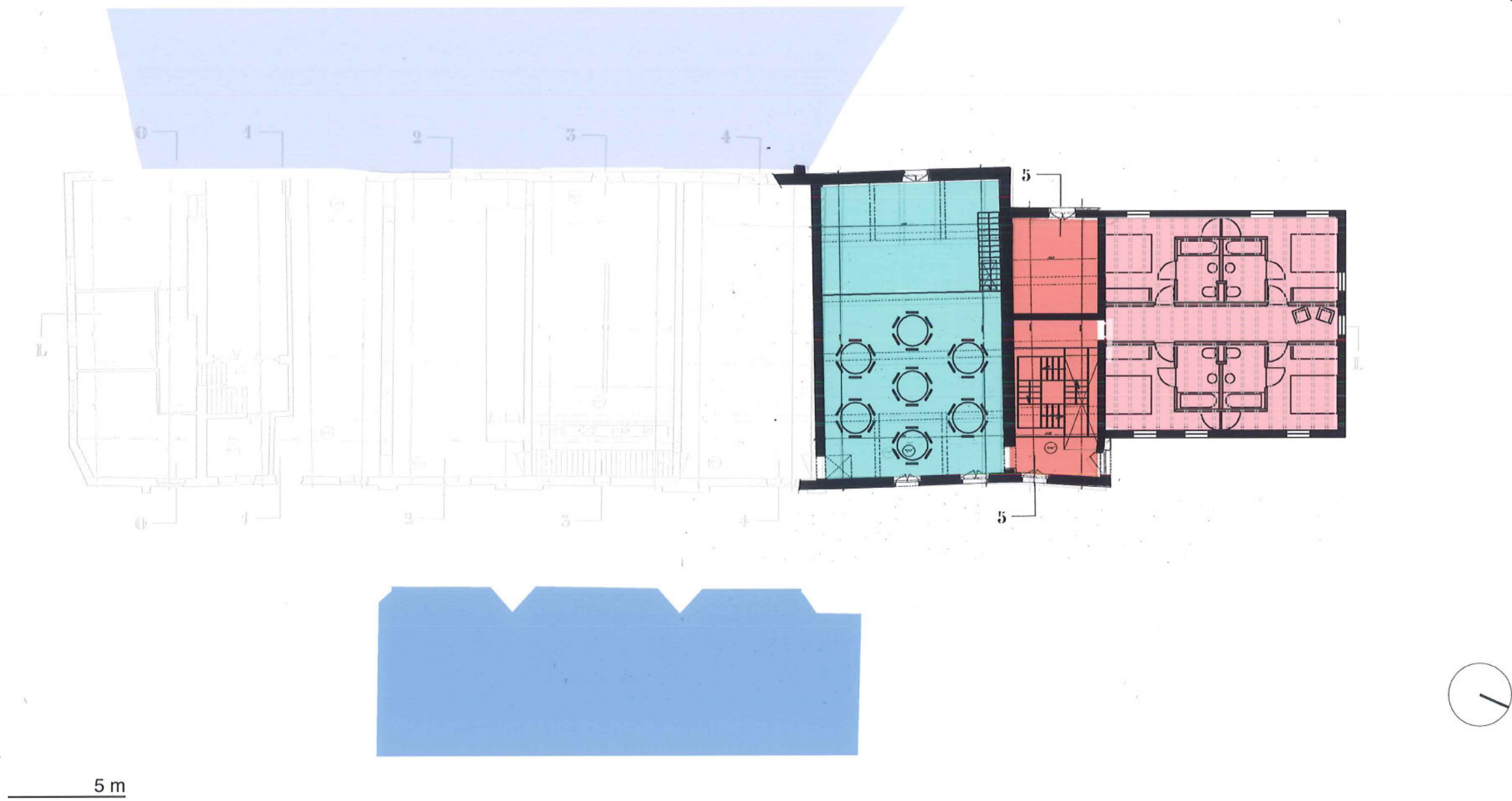
5 m

plan 1

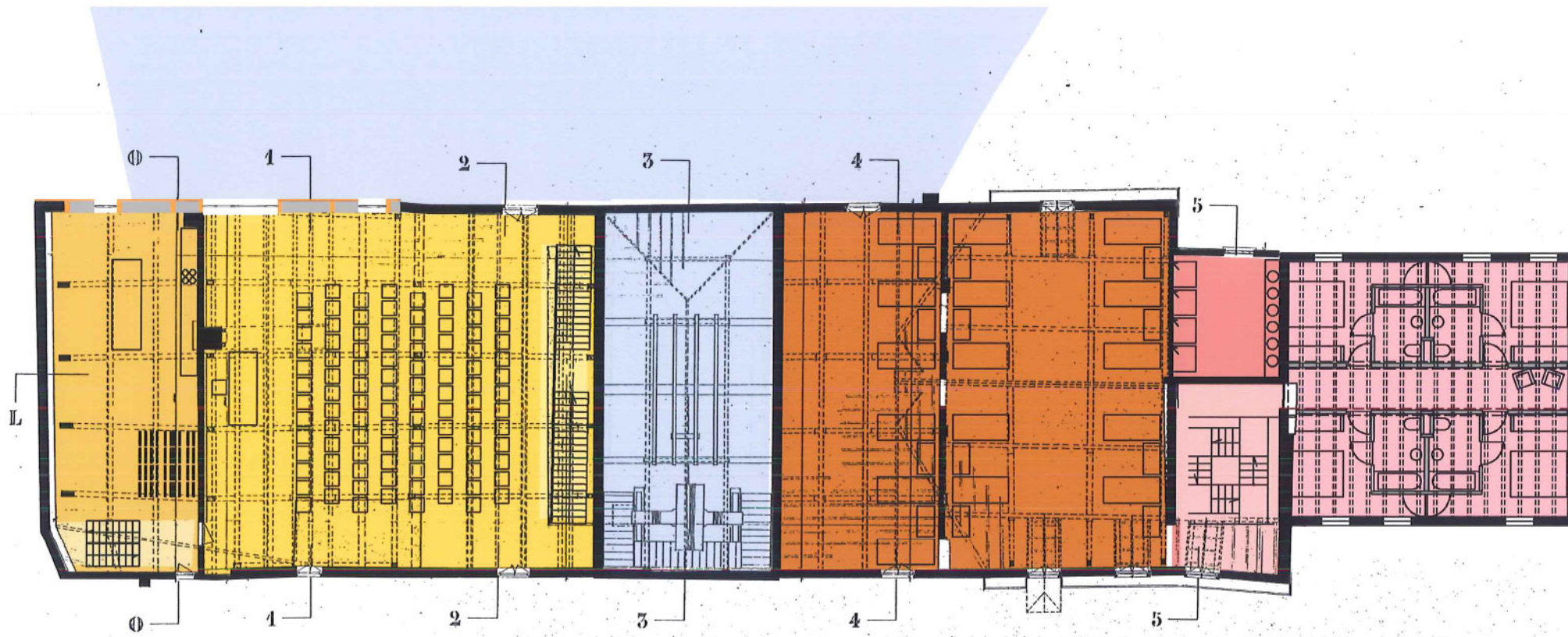

5 m

plan 1 bis

plan 2

5 m

langssnede

5 m

bioshop

restaurant

publieke route

vertikale circulatie in silo

museaal-educatieve ruimte

receptie in zolderzaal

ontwerpteam

noA.architecten
medewerkers
Freyke Hartemink
Gert Somers
Stijn Thomas

Jonas Lindekens (participerend onderzoeker VUB)

stabiliteit
Bureau voor architectuur en stabiliteit BAS
Dirk Jaspaert ir-architect